

ELS PROBLEMES FINANCERS DELS REIS CATALANS I UNA SOLUCIÓ: L'EMPENYORAMENT DELS LLOCS I VILES. EL CAS DE TEIÀ

Maria Teresa Ferrer i Mallol
CSIC, Institució Milà i Fontanals

L'ALIENACIÓ DEL PATRIMONI REIAL

Des del segle XIII, les rendes ordinàries i extraordinàries del rei eren insuficients per a afrontar les despeses creixents de la Corona catalanoaragonesa, especialment les despeses de guerra. Una solució hauria estat crear impostos nous, però el rei tenia les mans lligades per la promesa de no fer-ho sense el consentiment de les Corts.¹ Per aquesta causa, quan necessitaven diners, els nostres monarques acudien a la solució d'alienar els béns del patrimoni reial, entre els quals figurava la jurisdicció sobre molts llocs i viles de Catalunya. Allò que el rei alienava era el govern local, l'ordre públic i l'administració de la justícia.²

Aquesta alienació prenia la forma d'una venda temporal, que es completava amb una carta de gràcia, que donava dret a recuperar la cosa venuda pel mateix preu; és a dir, la carta de gràcia era un pacte de retrovenda. Com que els préstecs hipotecaris encara no s'usaven, els empenyoraments temporals amb carta de gràcia complien una funció similar, amb una diferència molt important: mentre que en la hipoteca el propietari conserva la seva propietat i ha d'anar pa-

1. Aquest article forma part del projecte d'investigació «El “Llibre del Consell” del municipi de Barcelona. Siglo XIV» (BHA2002-00329) i també del projecte «Entre la Península ibérica y el Mediterráneo. Interacciones políticas, económicas y culturales en la baja edad media» (HUM2004-00916), concedits pel Ministeri d'Educació i Ciència. Es beneficia també de l'ajuda atorgada al Grup de Recerca Consolidat La Corona Catalano-Aragonesa, l'Islam i el Món Mediterrani, pel Departament d'Universitats, Recerca i Societat de la Informació de la Generalitat de Catalunya, per al període 2001-2005 (SGR 00328).

2. Aquest és el text d'una conferència pronunciada a l'Ajuntament de Teià el dia 22 d'abril de 2005 per a commemorar el cinquè centenari del retorn de Teià a la jurisdicció reial i de la concessió dels privilegis municipals a la vila. La conferència ha estat ampliada per a comentar aquests privilegis.

gant els interessos al mateix temps que va retornant el capital, en l'empenyorament la propietat quedava a les mans de qui lliurava el préstec, era la garantia del capital, i al mateix temps proporcionava un lucre que equivalia als interessos del capital; quan la Corona disposava de recursos, recuperava els llocs que havia empenyorat pagant el capital que li havia estat deixat. Aquesta recuperació, que s'anomenava *lluïció* o *redempció*, solia aconseguir-se amb la contribució, primer parcial i després total, de la població afectada. Els compradors de jurisdiccions solien ser membres de la noblesa o de l'Església; sovint eren nobles o institucions religioses que ja tenien grans propietats en aquella població, que llavors quedava totalment a les seves mans. També alguns ciutadans de Barcelona n'adquiriren algunes, especialment a la rodalia de la ciutat.

El recurs a l'empenyorament provocà la senyorialització i la privatització del govern local i de l'administració de la justícia a la major part de Catalunya. Si la consolidació de la institució monàrquica portava a un govern públic centralitzat, oposat a la disgregació del poder de l'època feudal, la inadequació dels recursos financers de l'estat modern naixent feia recórrer el camí contrari.³

L'ALIENACIÓ DE TEIÀ RETRACTADA EL 1362

Teià va ser una de les localitats afectades per l'onada d'alienacions del patrimoni reial que el rei Pere el Cerimoniós va haver d'efectuar a causa de les incomptables guerres en les quals es va veure involucrat: primer, la guerra per la reincorporació del Regne de Mallorca, una guerra amb Gènova que en part va coincidir amb la terrible guerra amb Pere el Cruel de Castella, a mitjan segle XIV, la revolta de Sardenya, etcètera.

En el cas concret de Teià, el motiu de la primera venda que va haver d'afrontar, l'any 1362, fou la guerra amb Castella. El rei justificà l'operació dient que necessitava diners per a defensar els seus regnes contra Pere el Cruel, que s'havia aliat amb Navarra i amb Granada, havia trencat la treva existent amb traïdoria,

3. Maria Teresa FERRER I MALLOL, «El patrimoni reial i la recuperació dels senyorijs jurisdiccionals en els estats catalano-aragonesos a la fi del segle XIV», *Anuario de Estudios Medievales*, núm. 7 (1970-1971 [1973]), p. 351-491. Maria Teresa FERRER I MALLOL, «L'associació de municipis a l'edat mitjana: el carreratge de Barcelona, 750 aniversari dels privilegis atorgats per Jaume I a la ciutat de Barcelona, 1249-1999», Barcelona, Ajuntament de Barcelona, 1999, 35 p. [conferència pronunciada al Saló de Cent el dia 10 de febrer de 1999]. Maria Teresa FERRER I MALLOL, «Viles i llocs associats a Barcelona a l'edat mitjana. El carreratge», a *XVII Congrés d'Història de la Corona d'Aragó: El món urbà a la Corona d'Aragó del 1137 als decrets de Nova Planta (Barcelona-Lleida, 7-12 de setembre de 2000)*. Actes, Barcelona, 2003, vol. III, p. 293-314.

menyspreant el jurament i l'homenatge prestats i les sentències d'excomunió i interdicte en què incorria amb la ruptura de la pau, i havia ocupat Calatayud i la comarca del voltant amb la intenció d'apoderar-se dels seus regnes. El rei vengué, amb carta de gràcia, la jurisdicció de la parròquia de Sant Martí de Teià a Pere Desbosc, que era llavors el seu escrivà de ració, és a dir, l'home que portava els comptes del monarca i que també pertanyia al seu consell.

Pere Desbosc estava construint un domini important al Maresme. L'any 1352 havia comprat la jurisdicció de Sant Vicenç de Burriac, amb els castells de Sant Vicenç i de Vilassar,⁴ i, sens dubte, l'adquisició de la jurisdicció de Teià, i també la de Premià, que intentava contemporàniament, hauria completat el seu domini. Però totes dues poblacions, tant la de Teià com la de Premià, informades de la venda, procuraren evitar que es realitzés.

Teià, coneguda a l'edat mitjana amb el nom de la seva església, Sant Martí de Teià, era una localitat petita que no arribava a vila: era una parròquia de només 59 focs l'any 1358. En aquest recompte de focs figura entre els focs d'Església, bé que entre els que comptaven també amb focs d'altra mena: d'aloers —és a dir, reials—, de cavallers i de ciutadans. Efectivament, en el fogatjament de l'any 1378 Teià havia perdut alguns focs, ja que només en tenia 56, i hi consta que en tenia un de reial —que corresponia a un aloer—, 16 de nobles i 39 d'eclésiàstics. La parròquia de Sant Pere de Premià, que també figurava en el grup de llocs d'Església, en tenia alguns més que Teià, 65 el 1358, però força menys el 1378, 49,5, dels quals 4 eren reials, 13 de ciutadans, 10,5 de nobles i 22 d'eclésiàstics.⁵ Una part dels focs d'Església de Teià devien ser de la Pia Almoina de la catedral de Barcelona,⁶ però és possible que altres fossin de la mateixa rectoria de Sant Martí de Teià.⁷

4. Coral CUADRADA, *El Maresme medieval: hàbitat, economia i societat, segles X-XIV*, Mataró, Caixa d'Estalvis Laietana, 1988, p. 429-432.

5. Josep M. PONS I GURI, «Un fogatjament desconegut de l'any 1358», a *Recull d'estudis d'història jurídica catalana*, Barcelona, Fundació Noguera, 1989, vol. 1, p. 371 i 375. Esther REDONDO GARCÍA, *El fogatjament general de Catalunya de 1378*, Barcelona, CSIC, Institució Milà i Fontanals, 2002, p. 198 i 146.

6. La Pia Almoina hi tenia béns, però no tants com a Premià: Tomàs LÓPEZ PIZCUETA, *La Pia Almoina de Barcelona (1161-1350): Estudi d'un patrimoni eclésiàstic català baixmedieval*, Barcelona, Fundació Noguera, 1998, p. 637 per a Teià i p. 603-606 per a Premià.

7. El 1456 el rector Berenguer de Vilaredona aconseguí l'autorització reial per a capbrevar drets, rendes, delmes, tasques, agrers, parts de collites, camps, vinyes, terres, cases, molins, masos i altres possessions. Tots els qui tinguessin béns de la parròquia havien de presentar-se, després d'una crida pública, davant del notari que el rector designaria, amb les escriptures dels béns que tenien, a fi que el notari pogués fer el capbreu. Arxiu de la Corona d'Aragó (ACA), C, reg. 3300, f. 194r-v (1456, maig, 29. Barcelona).

Malgrat que tots dos llocs tenien pocs veïns, van decidir fer un esforç i oferir al rei de donar-li tants diners com li donava Pere Desbosc, o més, a fi de continuar sota la jurisdicció reial. Només van posar la condició que en el futur la jurisdicció no pogués ser venuda ni separada de la vegueria de Barcelona. Posteriorment, des dels darrers decennis del segle XIV, el rei es va veure obligat en aquests casos a oferir franquícies d'impostos i privilegis diversos, segons les conveniències de cada lloc, per a animar els veïns a pagar el retorn a la Corona. Molts pobles van poder estrenar així govern municipal i batllia local. No fou el cas, però, de Teià, en primer lloc perquè encara no s'havia generalitzat l'oferta de privilegis per a les redempcions, i en segon lloc perquè era Teià qui no volia sortir del domini de la Corona, mentre que en els altres casos era el rei qui volia recuperar el domini i, per tant, havia d'oferir alguna cosa.

El rei Pere el Cerimoniós acceptà de grat la proposta que li feien tant Teià com Premià i retractà la venda que havia fet en dos documents separats per a cadascuna de les dues parròquies. El 26 d'octubre de 1362 va prometre no separar Teià de la Corona, ni totalment ni parcialment, no concedir el lloc en feu honorat, ni vendre'l, ni canviar-lo, ni tan sols cedir-lo als seus fills o filles, ni a la reina com a cambra, és a dir, com a garantia del seu dot, i prohibí als seus successors de trencar el jurament que ell feia de mantenir aquesta promesa. Establí que només el veguer de Barcelona, o el seu lloctinent i els seus saigs, podria exercir la jurisdicció a la parròquia, i prohibí que l'exercissin el governador general dels regnes, normalment el primogènit, i el governador de Catalunya i el veguer del Vallès, així com els comissaris reials. Si en el futur el rei o els seus successors s'oblidaven d'aquest compromís i es desprenien de Teià, l'alienació seria nul·la i la jurisdicció recauria en els veïns de Teià mateixos, que quedarien lliures de la jurisdicció reial i de la del comprador.

El cost d'aquesta operació fou de mil cinc-cents sous, que els homes de Teià van pagar al tresorer reial, Bernat d'Olzinelles, en diners comptants. Aquesta quantitat equivalia a 136,36 florins d'or. Tenint en compte que un florí pesava tres grams i mig, l'operació hauria costat una mica més de 476 grams d'or, però, amb les altres despeses de cancelleria, degué sobrepassar el mig quilo d'or. No era, però, un preu car, i potser per aquest motiu el rei declarava que estava content d'aquest preu i de no demanar-los res més per aquesta causa, encara que hi hagués alguna necessitat urgent.

El document fou estès en forma de privilegi, malgrat que el rei s'hi referí alguna vegada com a contracte, perquè de fet derivava d'un pacte. Fou signat pel rei davant de testimonis notables: l'arquebisbe de Tarragona, els bisbes de Lleida i Barcelona, el comte Pere d'Urgell i el vescomte Huguet de Cardona; i fou

clos per l'escrivà reial Ferrer de Magarola, complint un acord pres en el consell reial.⁸

Premià obtingué una concessió igual, bé que li costà una mica més, dos mil sous, perquè tenia alguns habitants més. Aquesta concessió figura en el registre de la cancelleria reial a continuació del de Teià, que hi fou copiat íntegre, mentre que el de Premià hi fou resumit en dues línies, que remetien al de Teià, ja que eren iguals i només variava la quantitat que s'havia de pagar.

Com hem pogut veure, un dels punts importants d'aquest primer privilegi de Teià era la pertinença a la vegueria de Barcelona i l'exclusió del veguer del Vallès de l'exercici de la jurisdicció al lloc. Des del 1297, els veguers de Barcelona es titulaven «de Barcelona i el Vallès»⁹ i tenien un cert control sobre aquesta darrera vegueria per exigència de la ciutat de Barcelona, que no volia que una àrea tan propera li pogués crear problemes,¹⁰ però les demarcacions continuaven separades. Els habitants del Maresme coincidien en la inclinació vers Barcelona i no volien dependre de la vegueria del Vallès. Quan Pere Desbosc va adquirir els castells de Sant Vicenç i de Vilassar amb els seus termes, havia obtingut del rei que passessin de la vegueria del Vallès a la de Barcelona,¹¹ i el mateix van exigir tant Teià com Premià quan van aconseguir fer retractar la compra de tots dos llocs per Pere Desbosc. El canvi de vegueria no era, doncs, una conveniència de Pere Desbosc pel fet que ell era ciutadà de Barcelona, sinó que recollia la voluntat de la gent. Probablement, les comunicacions eren més fàcils amb Barcelona que no pas amb Granollers, on tenia la cúria el veguer del Vallès i a on s'havien de desplaçar els qui en depenien per als afers de justícia o els afers civils. Teià s'havia queixat l'any 1360 de la pertinença a totes dues vegueries, la de Barcelona i la del Vallès, i del fet que l'un i l'altre veguers hi exercien la jurisdicció, motiu pel qual els veïns havien d'anar tant a Barcelona com a Granollers quan eren convocats a judici, cosa que els perjudicava molt. Dos anys abans del retracte de la venda i de la concessió del privilegi d'inseparabilitat de la Corona, Teià aconseguí un privilegi d'adscripció única a la vegueria de Barcelona, que li costà mil cinc-cents sous que calgué pagar al rei.¹² Premià aconseguí una concessió gairebé idèntica al mateix temps que el privilegi d'inseparabilitat de la

8. Vegeu l'apèndix documental, doc. 2.

9. J. SERRA ROSELLÓ, *Cronología de los «veguers» de Barcelona*, Barcelona, Instituto Municipal de Historia, 1961, col·l. «Documentos y Estudios», núm. v, p. 11.

10. Flocel SABATÉ I CURULL, *El territori de la Catalunya medieval: Percepció de l'espai i divisió territorial al llarg de l'edat mitjana*, Barcelona, Fundació Salvador Vives i Casajuana, 1997, p. 185-186.

11. Coral CUADRADA, *El Maresme medieval*, p. 432.

12. Vegeu l'apèndix documental, doc. 1.

Corona i li costà mil sous, és a dir, que tots dos privilegis li costaren el mateix que li havia costat tot plegat a Teià.¹³

Malgrat el desfasament de dos anys entre els dos privilegis d'adscripció única a la vegueria de Barcelona, Teià i Premià aconseguiren conjuntament, el 1362, una concessió en la qual, amb motiu del canvi de vegueria, el rei condonava les penes i les multes, tant les civils com les criminals, degudes per tots dos llocs i pels seus veïns al fisc reial, sempre que aquestes penes no derivessin de crims greus, castigats amb la pena de mort o la mutilació de membres. Aquesta concessió ja no tingué la forma solemne amb els alts testimonis que havien corroborat els privilegis anteriors, sinó que adquirí la forma d'un manament, acordat, això sí, en el consell reial i revisat pel jurista Pere Sarrovira.¹⁴

Després vingué l'hora de pagar. Pere de Santcliment, un ciutadà de Barcelona que havia estat veguer de Barcelona i el Vallès entre 1351 i 1354, rebé l'encàrrec del rei d'anar a tots dos llocs, Teià i Premià, acompanyat de sis prohoms de cada localitat, que ell mateix hauria d'escollir, per tal de fer la taxació del que cadascú hauria de pagar a fi de reunir les quantitats promeses al rei; els prohoms havien de prestar jurament de comportar-se bé i legalment en aquesta qüestió tan delicada, per a la qual, juntament amb Pere de Sant Climent, foren investits amb l'autoritat reial necessària.¹⁵

UN SEGLE D'UNA CERTA TRANQUILLITAT

Teià gaudí, després d'aquesta temptativa d'alienació de la seva jurisdicció per part del rei, d'un segle de tranquil·litat, no sense algun ensurt.

L'any 1381, per exemple, els prohoms de les parròquies de Teià i Premià van aconseguir autorització per a reunir-se i elegir síndics per tal de defensar la seva pertinença a la jurisdicció reial contra qui fos. De moment no tenim informació sobre quin era el perill per al qual es preparaven, però és evident que n'hi havia un. L'infant Joan, que actuava com a primogènit i governador general, fou qui els concedí aquesta llicència de reunió i de nomenament de síndics, la qual, a més, els permetia imposar talles als veïns i fer emprèstits a fi de reunir els di-

13. ACA, C, reg. 907, f. 239v (1362, octubre, 27. Barcelona). El rei comunicà al veguer de Barcelona i el Vallès l'adscripció de Premià a la seva vegueria i li encomanà la jurisdicció civil i criminal de la dita parròquia; la mateixa carta manava al veguer del Vallès que no hi exercís cap jurisdicció: ACA, C, reg. 907, f. 907 i 240v.

14. Vegeu l'apèndix documental, doc. 3.

15. Vegeu l'apèndix documental, doc. 4.

ners necessaris per a portar a terme l'acció que calgués. Els síndics havien d'aconsellar-se amb els prohoms de cadascun dels dos llocs, o almenys amb quatre prohoms de cada parròquia.¹⁶ Teià es preparava per a fer retractar una venda del lloc si, com feia vint anys, el rei intentava desprendre's novament de la jurisdicció del lloc. Entre el 1381 i el 1382 hi va haver una nova onada de vendes del patrimoni reial. El rei preparava una armada per a contenir la revolta dels Arborea a Sardenya i per a intervenir a Sicília, on el rei Pere reivindicava els seus propis drets successoris, malgrat que era la seva néta Maria qui havia esdevingut reina; encara que no fos la seva intenció destronar-la, el rei volia que Sicília tornés a l'òrbita catalana. Però les finances d'uns estats encara arruïnats per les seqüeles de la terrible guerra amb Castella no van poder resistir la despesa d'armar una flota i un exèrcit i el rei va provocar la fallida de dues banques barcelonines: la de Pere Descaus i Andreu Olivella, i la de Pere Pasqual i Arnau Esquerit. I, encara que començà a vendre localitats del patrimoni, finalment l'expedició no es pogué portar a terme.¹⁷ Sembla que l'amenaça de la venda de Teià s'esvaní, perquè no en tenim més notícies; segurament, la determinació de Teià en la defensa de la seva pertinença a la Corona hi degué influir.

Moltes altres localitats no tingueren tanta fortuna. Després d'haver tornat a la jurisdicció reial, pagant el preu pel qual la Corona les havia alienades anteriorment, i d'haver rebut la seguretat que no en serien separades mai més, sovint moltes localitats foren novament empenyorades, perquè els reis, en moments d'angúnies financeres, no respectaven els compromisos adquirits. Hi havia poblacions que havien estat novament empenyorades després de pagar una, dues i fins i tot tres vegades la redempció i de rebre cada vegada un privilegi d'unió perpètua a la Corona. La unió a una ciutat o vila més potent, especialment mitjançant el carreratge, fou la fórmula per a evitar que es produïssin aquests casos, bé que tampoc no fou efectiva sempre.¹⁸

Tots els reis havien intentat sempre recuperar els llocs que havien estat venuts o empenyorats pels seus predecessors, però fou el rei Martí l'Humà qui,

16. ACA, C, reg. 1686, f. 42v-43r (1381, gener, 10. Barcelona).

17. Maria Teresa FERRER I MALLOL, «La guerra d'Arborea alla fine del XIV secolo», a Giampaolo MELE (ed.), *Giudicato d'Arborea e Marchesato di Oristano: proiezioni mediterranee e aspetti di storia locale. Atti del I° Convegno Internazionale di Studi (5-8 dic. 1997)*, Oristany, ISTAR, 2000, p. 535-620, esp. p. 586. Sobre la crisi bancària, cf. R. GUBERN, «La crisis financiera de 1381 en la Corona de Aragón», a *X Congresso Internazionale di Scienze Storiche*, Florència, Sansoni, 1955, vol. VII, p. 236-238. Cf., també, l'estudi recent de Rafael CONDE Y DELGADO DE MOLINA, «Le attività e le operazioni della banca trecentesca di Pere Descaus e Andreu d'Olivella», *Medioevo. Saggi e Rassegne*, núm. 15 (349), p. 109-182.

18. Maria Teresa FERRER I MALLOL, «El patrimoni reial», p. 416-417.

ben poc després d'accedir al tron, l'any 1396, traçà un ambiciós programa de restauració del patrimoni reial i recuperació de les jurisdiccions alienades. Així mateix, concedí una pragmàtica solemne, al gener de 1399, en la qual declarava inalienable el patrimoni reial, que havia de quedar unit permanentment a la Corona. Aquest compromís fou inclòs en la pragmàtica dita *d'unitat dels regnes*, que tots els reis havien de jurar quan accedien al tron i que els prohibia separar els regnes que havien rebut en herència, per tal d'impedir que es tornés a repetir el disbarat fet per Jaume I el Conqueridor, que repartí els regnes entre els seus fills.¹⁹ Però totes aquestes garanties no van servir de res quan arribà el gran trasbals de la guerra contra Joan II.

LA GUERRA CONTRA JOAN II

La dinastia castellana dels Trastàmara, que s'havia imposat l'any 1412 per mitjà del compromís de Casp, després de la mort sense successió directa del rei Martí l'Humà, no havia arrelat a Catalunya, i la relació entre rei i país experimentà una crisi molt greu durant el regnat de Joan II. La vulneració de les Constitucions de Catalunya i altres abusos de poder, i sobretot els greuges inferits al primogènit, el príncep Carles de Viana, pel seu propi pare, el rei, indignaren els catalans i conduïren a un clima de confrontació que desembocà en una revolta contra Joan II l'any 1462. Una gran part de Catalunya s'oposà a aquest en una llarga guerra de deu anys, durant la qual els catalans van proclamar reis primer Enric IV de Castella, després l'infant Pere de Portugal i finalment Renat d'Anjou, rei de Nàpols, tots emparentats amb la dinastia catalana.²⁰

Teià es posà al costat de Barcelona i de la Diputació del General o Generalitat, que capitanejaven la guerra contra Joan II. Consta que, almenys el 1462, Teià envià sis homes per a seguir la bandera de la ciutat, com ho van fer altres localitats del Maresme i del Vallès, segons la seva població.²¹ De les contingències de la guerra al Maresme, no en tenim gaire informació fins al final de la contesa. La mort del duc Joan de Lorena, que representava el seu pare, el rei Renat, al mes de desembre de 1470, assenyalà l'inici de l'etapa final de la guerra i el declivi de la capacitat bèl·lica de la Diputació del General. Joan II començà a gua-

19. Maria Teresa FERRER I MALLOL, «El patrimoni reial», p. 355-358.

20. Sobre la guerra, cf. Jaume VICENS VIVES, *Juan II de Aragón (1398-1479): Monarquía y revolución en la España del siglo XV*, Barcelona, Teide, 1953, p. 243-340.

21. Santiago SOBREQÜÉS I VIDAL i Jaume SOBREQÜÉS I CALLICÓ, *La guerra civil catalana del segle XV: Estudis sobre la crisi social i econòmica de la baixa edat mitjana. 1. Causes i desenvolupament de la crisi*, Barcelona, Edicions 62, 1973, p. 276 i 296.

nyar terreny a l'Empordà, la Selva i el Vallès. A l'octubre de 1471, el monestir de Sant Cugat negocià la seva rendició al rei, vista la marxa de la guerra, per tal d'evitar que el lloc fos pres per la força.²² Des d'aleshores, aquesta localitat es convertí en un bastió de les forces reialistes contra Barcelona i el territori circumdant. Els dies 25 i 26 de novembre de 1471 atacaren efectius de cavalleria reduïts que es trobaven a la Torre Baldovina, a Santa Coloma de Gramenet; malgrat que foren socorreguts per tropes des de Barcelona, foren derrotats. Començà a planar l'amenaça de l'aïllament sobre les poblacions del Maresme. El 13 d'octubre fou comunicat a Barcelona que Pere Joan Ferrer, entre d'altres, s'havia retut a Joan II, que els havia promès molts diners i favors.²³ Pere Joan Ferrer obtingué la donació de Mataró i d'altres llocs com Argentona, Cabrera, Vilassar i Premià. La pressió militar sobre la comarca s'enfortí quan Granollers es reté a la fi de l'any i signà capitulacions el 7 de desembre de 1471.²⁴ És possible que pel març de 1472 alguns llocs del Maresme fossin ocupats per Joan II, partint de la base de Sant Cugat, però no pas tot el Maresme, perquè Mataró encara resistia al mes d'agost quan Pere Joan Ferrer intentà prendre aquesta vila.²⁵ Barcelona encara va resistir fins al 17 d'octubre de 1472.

L'EMPENYORAMENT DE TEIÀ A FERRAN DE REBOLLEDO

La suposició que Teià ja havia estat ocupada per Joan II pel març de 1472 es basa en el fet que el rei l'empenyorà el 22 de març d'aquell any. Generalment, el rei concedia els llocs que ja estaven sota el seu poder, però tampoc no era imprescindible que fos així. El beneficiari de la donació fou Ferran de Rebolledo, un cavaller d'origen castellà emparentat amb una família noble aragonesa i nebot de Rodrigo Girón de Rebolledo, que era un dels capitans més destacats de Joan II durant la guerra. Ferran de Rebolledo també havia servit el rei durant la

22. Maria Teresa FERRER I MALLOL, «Les capitulacions per a la submissió de Sant Cugat a Joan II durant la guerra dels catalans contra el rei (1471)», a *XLII Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos (Sant Cugat del Vallès, 1998)*, Sant Cugat del Vallès, Arxiu Nacional de Catalunya, 2000, p. 157-165.

23. Josep Maria SANS I TRAVÉ (cur.), *Dietari o Llibre de Jornades (1411-1484) de Jaume Safort*, Barcelona, Fundació Noguera, 1992, p. 227-228 i 223-224. Cf. també Jerónimo ZURITA, *Anales de la Corona de Aragón*, edició a cura d'Àngel Canellas López, Saragossa, Institución Fernando el Catalónico, 1973, vol. 7, p. 657-658 (XII-XXXVII).

24. ACA, C, reg. 3452, f. 89v-93r (1471, desembre, 7).

25. Francesch CARRERAS Y CANDI, *Pere Joan Ferrer, militar i senyor del Maresme*, Barcelona, 1892, p. 113-114.

guerra, havia participat a la batalla de Calaf, perduda per Pere de Portugal, rei dels catalans, i, abans que comencés el conflicte, havia estat el guardià del príncep de Viana mentre el rei el mantingué captiu a Morella.²⁶

La concessió de Teià era la garantia de dos mil florins que el rei declarava que devia a Rebolledo pels molts serveis que aquest li havia prestat durant la guerra i les moltes despeses que havia tingut. El rei especificà que li concedia el castell o casa forta, amb els homes i vassalls que hi habitaven, tota la jurisdicció civil i criminal, alta i baixa, i el mer i el mixt imperis, és a dir, tot el poder judicial i governatiu del lloc; li concedí també l'ús de la caça i de la pesca, les rendes i els impostos. Ferran de Rebolledo i els seus descendents en podrien gaudir fins que el rei li pogués pagar els dos mil florins que li devia.²⁷ La forma de la concessió fou diferent de la que s'utilitzava habitualment; en aquest cas, no es configurà com una venda amb carta de gràcia, sinó com un empenyorament que havia de cessar quan el rei lliurés a Rebolledo els dos mil florins que declarava que li devia.

EL RETORN A LA JURISDICCIO REIAL

Aquesta vegada, Teià no pogué evitar l'alienació, ja que es trobava en el bàndol dels vençuts. Els anys posteriors a la guerra foren penosos per a totes les viles i localitats que havien estat empenyorades novament pel rei, malgrat que en els segles XIV i XV s'havien redimit d'altres alienacions i havien obtingut promeses jurades que no serien alienades mai més. Començaren a fer passos, peticions i pressions per tornar al domini directe de la Corona. Alguns, com Mataró, Argentona, Cabrera, Vilassar i Premià, que havien quedat sota el domini de Pere Joan Ferrer, ho aconseguiren relativament aviat, el 1480, gràcies a les nombroses pressions de Barcelona, que no oblidava que Mataró estava unida a la Ciutat Comtal per la institució del carreratge des de la redempció anterior de 1419 i 1424. El retorn de Mataró a la Corona permeté restablir aquest lligam el 1481 i permeté a aquestes altres poblacions de ser també carrers de la Ciutat Comtal. Pel que fa a la contribució per al retorn a la Corona, hagueren de pagar una part, tres mil florins, dels vuit mil que la Corona devia a Pere Joan Ferrer, deute del qual eren la penyora; la resta, la pagà la Corona.²⁸

26. Santiago SOBREQÜÉS I VIDAL i Jaume SOBREQÜÉS I CALLICÓ, *La guerra civil catalana del segle XV*, vol. II, p. 156, 164-166, 175 i 177.

27. ACA, C, reg. 3388, f. 73r (1472, març, 22. Torroella de Montgrí).

28. Roser SALICRÚ I LLUCH, *Mataró, carrer de Barcelona: Els privilegis reials de 1419, 1424 i 1480 i la concòrdia amb Barcelona de 1481*, Mataró, Ajuntament de Mataró, 1999, p. 28-32.

En canvi, Teià es trobà més sola en la reivindicació del retorn al domini directe de la Corona. Teià no era carrer de Barcelona, com Mataró, i per tant no pogué comptar amb els esforços desplegats per la Ciutat Comtal per aconseguir el retorn al patrimoni reial d'aquesta vila, ara ciutat, malgrat que, en general, Barcelona defensava el retorn de tots els llocs a la Corona per reforçar el poder reial contra el senyorial i perquè no li interessava tenir jurisdiccions nobiliàries a la seva rodalia.

Quan Teià havia aconseguit fer retractar la venda de 1362, encara no s'usava el carreratge, que començà la seva expansió vint anys després. El carreratge era l'associació d'un municipi gran i un municipi petit, que esdevenia carrer del primer; la localitat carrer adquiria els mateixos drets que la ciutat acollidora i diverses obligacions, mentre que la ciutat acollidora havia de defensar i protegir la localitat que n'esdevenia carrer. El carreratge va servir per donar garanties de permanència en el braç reial a les viles i els llocs que assumien el pagament de les quantitats per les quals la Corona havia empenyorat anteriorment la jurisdicció local i fou una protecció contra la tendència irrefrenable de la Corona a empenyorar el patrimoni reial. I fou, curiosament, un instrument ideat per la mateixa corona o, almenys, estès per ella.²⁹

Teià tampoc no entrà en el carreratge quan, finalment, aconseguí retornar a la Corona l'any 1505. Llavors el carreratge era una institució que només es mantenia i ja no s'expandia. De tota manera, la pertinença a la vegueria de Barcelona va assegurar sempre una relació estreta amb la capital. No coneixem el procés pel qual s'arribà a la redempció jurisdiccional, ni la part que la població hagués de pagar d'aquells dos mil florins pels quals Teià havia estat concedida a Ferran de Rebolledo. Significativament, l'any següent, concretament al mes d'agost de 1506, Teià va obtenir una llicència per a vendre censals morts, és a dir, per a emetre deute públic fins a la quantitat de dues-centes lliures de capital. Sens dubte, aquesta necessitat d'obtenir diners s'ha de relacionar amb el cost de l'operació de retorn a la jurisdicció reial; malgrat que era una quantitat ben allunyada dels dos mil florins pels quals havia estat empenyorat el lloc, podia ser que el rei hagués assumit la major part del cost, com havia esdevingut en altres llocs.³⁰

Pel que fa a Ferran de Rebolledo, el 1506 encara vivia; llavors és esmentat com a «criado y maestresala» del rei Ferran el Catòlic. Ja devia ser molt vell, perquè pel gener el rei li concedí vint mil sous, que havia de rebre en terminis

29. Maria Teresa FERRER I MALLOL, «L'associació de municipis a l'edat mitjana» i Maria Teresa FERRER I MALLOL, «Viles i llocs associats a Barcelona».

30. ACA, C, reg. 3555, f. 170v-171v (1506, agost, 19).

de cinc mil sous anuals durant quatre anys, però amb la condició que, si moria abans que li fos pagada tota la quantitat, el rei no pagaria la resta als seus hereus.³¹ No sé si aquest pagament tenia alguna cosa a veure amb la redempció de Teià, però és una possibilitat. Si més no, s'acostava als dos mil florins que hem mencionat abans, i, si hi afegim les dues-centes lliures de deute públic que volia vendre Teià, encara s'hi hauria acostat més.

ELS PRIVILEGIS ACONSEGUITS PER TEIÀ AMB MOTIU DEL SEU RETORN AL PATRIMONI REIAL

L'operació de retorn a la Corona era aprofitada sempre per a obtenir privilegis. La població presentava una sèrie de peticions, en forma de capítols, i el monarca els concedia un per un, tal com eren demanats, amb la fórmula «Plau al senyor rey», o bé amb modificacions; en alguns casos, el rei també podia denegar algun capítol. En el cas de Teià, tots els set capítols presentats foren aprovats, sense modificacions, amb la fórmula «Plau al senyor rey».³² Els capítols són tots en català, però es troben inclosos en una pragmàtica reial en llatí, com tots els documents solemnes.

Aquesta mena de capítols que acompanyaven el retorn a la jurisdicció reial s'iniciaven sempre amb la petició de la població afectada de no ésser separada mai més de la Corona per cap mena de procediment: venda, empenyorament, donació, establiment emfitèutic o infeudació; ni per cap mena de motiu: ni per motius familiars, com seria per exemple per a constituir l'heretament d'un infant reial, el maridatge d'una infanta o la cambra d'una reina, que era la garantia del seu dot, ni per motius de guerres o d'expedicions marítimes, encara que fos un cas de gran urgència i necessitat per a la cosa pública. Aquest compromís del rei adquiria la forma de privilegi i de llei pactada, a fi que no pogués ésser derogat ni pel mateix monarca ni pels seus successors. En cas d'inobservança d'aquest compromís per part del rei o dels seus successors, el capítol, com tots els documents similars, preveia la nul·litat de tot el que es fes en contra del privilegi d'unió a la Corona i el dret a resistir-se a l'execució de qualsevol mesura que atemptés en contra del privilegi. Els veïns de Teià feren constar expressament en aquest primer capítol que volien que aquest dret a resistir-se fos com el que tenien per al mateix cas els veïns de Mataró, els de Cabrera i els d'altres

31. ACA, C, reg. 3555, f. 134v-135r (1506, gener, 20. Salamanca).

32. Vegeu l'apèndix documental, doc. 5.

llocs veïns, que, com he dit, havien aconseguit retornar al domini directe de la Corona alguns anys abans.³³

L'objectiu de la resta de capítols demanats per Teià era assegurar per a la localitat un oficial reial d'àmbit local, un batlle, que exercís la jurisdicció en el terme, i la constitució d'un govern municipal amb càrrecs electius, a més d'algun altre privilegi complementari. Des de la darrerria del segle XIV, en què començaren a abundar les capitulacions que pactaven el retorn a la Corona de les localitats alienades precedentment, la creació d'una batllia local pròpia figurava entre els objectius proposats al rei per tots aquells llocs que no en tenien. Les localitats haurien pogut retornar al règim jurídic anterior, en què el veguer, el sotsveguer i el jutge ordinari de la capital de la vegueria exercien la jurisdicció en nom del rei, però era una aspiració natural de la gent que la justícia fos exercida per un oficial propi i resident que els fos proper, ja que així augmentava la seguretat de la població. La justificació presentada per Teià per a fer aquesta demanda era que Barcelona es trobava dues lligües lluny i, per tant, si es produïa algun crim a la localitat, els delinqüents tenien temps de fugir abans que algun oficial reial, el veguer o el batlle, pogués presentar-s'hi i els crims quedaven impunts. El capítol demanat per Teià i aprovat pel rei preveia convertir la parròquia i el seu terme en una batllia, regida per un batlle, que podria comptar amb l'ajut d'un lloctinent i d'un saig. El càrrec de batlle havia d'ésser triennal, com ho eren els dels oficials reials locals, fossin veguers o batlles.

El sistema d'elecció del batlle era el de presentació d'una terna, elevada en forma escrita a l'autoritat superior, el rei, el seu lloctinent o el batlle general de Catalunya, que eren els que escollien entre aquestes tres persones la que havia d'exercir el càrrec. Els electors de la terna havien variat des del segle XIV, en què era una assemblea de prohoms qui la proposava. Els capítols de Teià adoptaren una fórmula més restrictiva, ja que confiaren l'elecció de la terna als jurats i consellers del municipi, càrrecs que també eren creats en els mateixos capítols. Els elegibles havien d'ésser homes naturals o residents a la parròquia i al seu terme, i se n'excloïen els cavallers, els gentilhomes, els homes de paratge i els ciutadans honrats de Barcelona. Per a començar, el primer batlle fou designat directament pels capítols; fou Pere Noguera, *senior* o major de dies, que segurament havia treballat en la negociació per al retorn de Teià a la jurisdicció reial. El nomenament directe del primer batlle era un fet força freqüent en les capitulacions de redempció jurisdiccional. Un cop nomenat, el batlle havia de jurar en poder del veguer de Barcelona que observaria les Constitucions de Catalu-

33. Vegeu l'apèndix documental, doc 5 [1]. Cf., sobre el privilegi d'inalienabilitat en altres capitulacions, Maria Teresa FERRER I MALLOL, «El patrimoni reial», p. 416-419.

nya i altres llibertats i privilegis de la terra i que administraria la justícia bé i lleialment a tothom, sense fer excepcions. Com era habitual en aquests casos, havia de donar fermances en començar l'exercici del càrrec i havia de comprometre's a tenir judici de taula a la fi del trienni, és a dir, que els qui es consideressin perjudicats per l'actuació del batlle cessant podrien presentar reclamacions en contra seu, que normalment es presentaven davant d'un jutge designat expressament per a aquesta qüestió a la capital de la vegueria, el qual havia de dictaminar sobre cada reclamació.³⁴ Pel que fa a la responsabilitat econòmica, el batlle cessant havia de retre comptes de l'administració dels emoluments percebuts al mestre racional del rei, que presidia l'oficina que revisava tots els comptes.³⁵

La divisió de la parròquia en dos nuclis habitats obligà a introduir la figura del lloctinent del batlle, el qual havia d'ésser nomenat directament pel batlle. La parròquia de Teià, una mica retirada del litoral, era el nucli bàsic, però el creixement del Masnou arran de mar devia haver estat notable. El document esmenta que aquest nucli estava format pel Mas Nou, tres o quatre cases construïdes a tocar d'aquest i moltes barraques de pescadors, de les quals no indica el nombre exacte, sinó només que hi confluïa molta gent. La situació al litoral havia canviat molt, ja que, a la fi del segle XII o començament del XIII, el navegant pisà autor del *Liber de existencia riveriarum et forma maris nostri Mediterranei* no havia trobat cap població digna d'ésser esmentada per tal d'establir distàncies d'un punt a l'altre, llevat de Sant Pol —que devia adquirir un relleu especial a causa del seu monestir—, al tros de litoral català comprès entre Blanes i Barcelona.³⁶ A les darreres dècades del segle XV i les primeres del XVI, les localitats petites i mitjanes del litoral català havien experimentat un gran desenvolupament, i algunes, com Roses, per exemple, s'havien animat a traficar directament amb Andalusia i l'Atlàntic.³⁷ Poblacions properes a Teià i el Masnou, com Pineda, Llavaneres, Vilassar, Malgrat, Argentona, Caldetes o Cabrera, i, naturalment, Mataró, apareixen molt sovint en la documentació de mitjan segle XV com a ports d'on sortien barques, barquetes i llenys que es dedicaven al tràfic

34. Jesús LALINDE ABADÍA, *La jurisdicción real inferior en Cataluña* («corts, veguers, batlles»), Barcelona, Museo de Historia de la Ciudad, 1966, p. 210-213, sobre la purga o judici de taula.

35. Vegeu l'apèndix documental, doc. 5 [2]. Cf., sobre la creació de noves batllies en altres capitulacions, Maria Teresa FERRER I MALLOL, «El patrimoni reial», p. 419-424.

36. Patrick GAUTIER DALCHÉ, *Carte marine et portulan au XIe siècle: Le "Liber de existencia riveriarum et forma maris nostri Mediterranei"* (Pise, circa 1200), Roma, École Française de Rome, 1995, col·l. «École Française de Rome», núm. 203, p. 166.

37. Maria Teresa FERRER I MALLOL, «El comerç català a Andalusia al final del segle XV», *Acta Historica et Archaeologica Mediaevalia*, núm. 18 (1997), p. 301-334.

de cabotatge al llarg de la costa catalana.³⁸ El Masnou no hi apareix encara perquè sembla que tingué un desenvolupament més tardà, a la fi del segle XV i començament del XVI.

La distància de mitja llegua entre el Masnou i Teià i la importància d'aquell nucli justificaven la proposta de sol·licitud d'un lloctinent del batlle, a fi que hi pogués haver una resposta immediata de la justícia davant de qualsevol delictes comès en qualsevol d'aquests dos nuclis de població. Si el batlle designat era un resident al nucli de la parròquia de Teià, el lloctinent havia d'ésser un resident al Masnou, mentre que si el batlle era del Masnou, el lloctinent havia d'ésser de Teià. Si el batlle s'absentava, el lloctinent havia de regir l'ofici, però la responsabilitat requeia únicament en el batlle, tant pel que feia a l'actuació pròpia com pel que feia a la del lloctinent. El salari del batlle havia d'ésser de deu lliures anuals, que havien de sortir dels emoluments derivats de l'exercici del càrrec.

El batlle podia exercir tota la jurisdicció civil i criminal, llevat dels delictes que poguessin merèixer la pena de mort. Podia nomenar un o més saigs perquè l'ajudessin en l'execució de la justícia, i concedir guiatge i remissions de crims i excessos, mentre no fossin crims de traïció, bausia, heretgia, sodomia, fabricació de moneda falsa i crims de lesa majestat. El batlle, si hi havia algun homicidi al lloc o s'hi trobava alguna persona morta, podia soterrar-la, però havia d'aixecar una acta d'aquest fet amb un escrivà o un notari. Si havia de dictar una sentència en una causa civil que pressuposés una pena o una multa de vint sous, havia d'actuar aconsellat per un advocat o jurista, que seria el seu assessor. En el cas que dictés sentències que pressuposessin penes o multes amb un valor de més de cinquanta sous, es podien apel·lar al veguer, mentre que si pressuposaven menys d'aquesta quantitat, l'apel·lació requeia en el mateix batlle, que, però, havia de canviar de jurista assessor. El batlle tenia l'obligació de reunir la cort de justícia local almenys dues vegades al mes i havia d'actuar sempre amb el notari que havien de designar els jurats i consellers de Teià al començament de l'exercici del trienni. El document esmentava com a model que calia seguir en l'exercici de les competències el del batlle de Premià i d'altres llocs de la rodalia. Era una competència ben particular del batlle la de poder forçar els pescadors a vendre peix als habitants de la parròquia pagant un preu raonable, tal com sembla que ja es feia a Mataró i a les localitats de la rodalia.³⁹ Aquesta darrera competència tan curiosa sembla indicar un enfrontament entre els terrassans i els pescadors; aquests darrers devien buscar mercats on poder adinerar més la pesca recollida, mentre

38. Mario ZUCCHITELLO, *El comerç marítim de Tossa a través del port barceloní (1357-1553)*, Tossa de Mar, Ajuntament de Tossa de Mar, 1982, p. 88.

39. Vegeu l'apèndix documental, doc. 5 [2].

que la gent de Teià devia voler comprar a preus més baixos. És possible que els pescadors anessin a vendre a Barcelona per tal d'obtenir millors preus o que peixaters barcelonins anessin a comprar-los el peix per a revendre'l a la ciutat i que això provoqués carestia de peix a Teià. Cal recordar que el consum de peix era obligatori els divendres i durant la quaresma per als cristians, la qual cosa provocava una forta demanda i l'alça del preu del peix,⁴⁰ mentre que la verema, que la gent de Teià portava a vendre a Barcelona,⁴¹ no tenia aquestes repercussions perquè no era de consum obligatori.

El cinquè i el setè capítols acabaven de perfilar la jurisdicció del batlle en relació amb la del veguer i el regent de la vegueria. Calia precisar quines eren les competències de tots plegats, perquè el veguer o el regent la vegueria, per la força del costum, podien continuar jutjant les causes civils i criminals, exercint el mer i el mixt imperis i anul·lant, de fet, les competències del batlle. Així doncs, s'establí que el veguer o el regent només podien exercir la jurisdicció si eren presents a Teià, i encara només podien jutjar les causes en les quals prèviament haguessin declarat per escrit que inhibien l'actuació del batlle. Malgrat la presència del veguer o del regent, el batlle podia continuar exercint el càrrec en la resta d'afers no inhibits i fins i tot en aquests tan bon punt el veguer o el batlle haguessin sortit del terme de Teià. Hom procurà deixar ben clar que el veguer o el regent no podien demanar ni dietes ni salaris a la parròquia de Teià: només podien exigir-ne als delinqüents i a les persones que els haguessin cridat. El veguer podia acudir a Teià amb ajudants i notari propis per a les causes criminals, ja que s'acceptava que el notari de la batllia de Teià no era apte per a aquesta feina tan especialitzada. El veguer no es podia endur els acusats de Teià; només podia fer-ho en casos molt excepcionals, que el privilegi de Teià anomena *processos "de regalia"*; es devia referir als crims reservats al rei o als derivats dels usatges «Auctoritate et rogatu», «Simili modo», «Princeps namque» i «Simili modo», que són els exclosos en altres capitulacions. Els processos s'havien d'iniciar i havien d'acabar a Teià i els acusats havien d'ésser absolts o executats allà mateix. Tampoc

40. Sobre l'organització de la venda del peix a Barcelona, vegeu Josefa MUTGÉ I VIVES, «L'abastament de peix i carn a Barcelona, en el primer terç del segle XIV», a Maria Teresa FERRER I MALLOL, *Alimentació i societat a la Catalunya medieval*, Barcelona, CSIC, Institució Milà i Fontanals, 1988, p. 109-136. Sobre els conflictes que podia provocar la venda de peix, vegeu Josep Maria MADURELL I MARIMON, «L'avalot del peix del 1365», *Cuadernos de Historia Económica de Cataluña*, núm. XII (1974), p. 25-34.

41. La verema de Teià, com la d'alguns altres llocs del Maresme, és esmentada en una ordinació de Barcelona del 21 de març de 1443. Vegeu Montserrat BAJET I ROYO, *El mostassaf de Barcelona i les seves funcions en el segle XVI. Edició del «Llibre de les Ordinacions»*, Barcelona, Fundació Noguera, 1994, p. 301.

no es podia endur els processos i els documents que hagués fet durant l'estada a Teià, els quals havien d'ésser deixats a Teià al notari de la batllia, i havia de lliurar al batlle les penyores que hagués pres.⁴²

Cal posar en relació amb aquest interès per guardar la documentació, el contingut del capítol quatre, que demanava una escrivania o un arxiu a Teià per tal que els veïns de la parròquia hi poguessin trobar els contractes i els actes que es fessin a la parròquia i on aquests estiguessin segurs. Tots els contractes i actes que s'haguessin de fer entre veïns de la parròquia s'havien de fer a la dita escrivania, que esdevenia així una notaria de destret, però de la comunitat, a diferència de les senyoriais. El notari que havia de regir l'escrivania havia de ser escollit pels jurats i els consellers, i si se n'anava del lloc, no es podia endur les escriptures, sinó que les havia de deixar al lloc, en poder del notari que el substituís. La conservació de la documentació en el si de cada comunitat era una reivindicació força general en les capitulacions per a la redempció, perquè hi havia el convenciment que el control dels documents era una parcel·la més de llibertat i d'autonomia municipal. Generalment, però, les poblacions s'esforçaven a retenir la documentació judicial, mentre que aquest interès per tenir escrivania pròpia i arxiu era menys freqüent; si més no, no en conec cap cas en les capitulacions que he estudiat del segle XIV i la primera dècada del XV.⁴³

El retorn al patrimoni reial fou aprofitat també per a demanar la constitució d'un govern municipal, tal com havien fet altres llocs abans. Els càrrecs sol·licitats foren dos jurats, quatre consellers i un síndic o clavari, i la duració dels càrrecs havia d'ésser d'un any. L'elecció s'havia de fer en una assemblea dels homes del lloc que es feia cada any per sant Esteve, «a les més veus». Els elegits havien de tenir més de vint-i-cinc anys i havien d'ésser a Catalunya en el moment de l'elecció. El batlle hi havia d'ésser present, però no podia votar i havia de rebre després el jurament dels electes. La missió dels jurats no es definia en el capítol directament, sinó per mitjà dels consellers, dels quals es diu que havien d'ajudar aquells a fer les ordinacions; el clavari o síndic, segons el mateix capítol, havia d'exigir i cobrar, se suposa que els impostos i les talles, i pagar els càrrecs de la parròquia. L'acceptació del càrrec era obligatòria per als càrrecs electes, sota pena de cinc florins d'or si no l'acceptaven; si algú preferia pagar la multa i no exercir el càrrec, s'havia d'elegir una altra persona en lloc seu, i el mateix calia fer si algú rebutjava el càrrec per causa d'un impediment just; la perti-

42. Vegeu l'apèndix documental, doc. 5 [5] i [7]. Cf., sobre la jurisdicció de les noves batllies en altres capitulacions, Maria Teresa FERRER I MALLOL, «El patrimoni reial», p. 419-424.

43. Vegeu l'apèndix documental, doc. 5 [4]. Cf. Maria Teresa FERRER I MALLOL, «El patrimoni reial», p. 421.

nència o no d'aquesta al·legació havia d'ésser decidida pels càrrecs cessants. Però no s'especifica de quina manera aquests càrrecs havien de distribuir-se entre els residents a la parròquia de Teià i al Masnou: se suposa que la mateixa força dels electors ho havia de determinar.⁴⁴

Una de les facultats que els municipis solien demanar era la possibilitat d'imposar contribucions, ja que la fiscalitat era una regalia. El capítol sisè dels privilegis demanats per Teià era precisament sobre el dret a exigir, quan els residents al lloc ho creguessin oportú i sense haver de demanar autorització reial, imposicions sobre el pa, el vi, la carn i altres vitualles, exigir talles i manllevar diners per mitjà de la venda de censals i violaris, amb el millor interès possible. També demanaven poder exigir delmes, redelmes, vintens o altres impostos, i arrendar-los si convingués, per tal de suportar els càrrecs de la comunitat. La persona que recollís o arrendés aquests drets no havia de retre'n comptes a ningú més que als jurats i els consellers del municipi.⁴⁵

Els síndics de Teià que presentaren els capítols per a l'aprovació del rei foren Pere Noguera, designat primer batlle en el privilegi, Guerau Anolles, Bernat Famades, Gabriel Antic, Pere Antic i Martí i Salvador Romaguera, àlies Nadal. Potser no és gaire agosarat suposar que degueren ésser els dos jurats i els quatre consellers previstos pels privilegis per a iniciar la nova estructura municipal. El compliment dels privilegis atorgats en els capítols fou recomanat pel rei al seu lloctinent a Catalunya, al governador de Catalunya, al batlle general del Principat, al veguer i al batlle de Barcelona i als consellers de la Ciutat Comtal, als quals, doncs, es reconeixia una certa autoritat en el territori de la seva vegueria.

El retorn de Teià a la jurisdicció reial l'any 1505 va cloure per a aquesta vila les conseqüències de la guerra contra Joan II i, al mateix temps, li proporcionà els privilegis d'un municipi amb govern propi, un pas molt important en el seu desenvolupament.

44. Vegeu l'apèndix documental, doc. 5 [3]. Els capítols dels llocs de La Pera, Pedrinyà i Caçà de Pelràs, al Gironès, sí que havien previst la distribució dels càrrecs entre tots tres nuclis, l'any 1400. Vegeu Maria Teresa FERRER I MALLOL, «El patrimoni reial», p. 424.

45. Vegeu l'apèndix documental, doc. 6 [4]. Sobre els privilegis de caràcter econòmic concedits en altres capitulacions, entre els quals hi ha la facultat d'imposar contribucions i talles, cf. Maria Teresa FERRER I MALLOL, «El patrimoni reial», p. 425.

APÈNDIX DOCUMENTAL

1

1360, novembre, 28. Barcelona

El rei Pere el Cerimoniós concedeix al lloc de Teià que estigui adscrit únicament a la vegueria de Barcelona i no hagi de compartir les vegueries de Barcelona i del Vallès, cosa que resultava molt desconvenient per als veïns.

ACA, C, reg. 905, f. 42v-43r.

Nos Petrus et cetera. Dum nostros fideles subditos in gravaminibus et dispendiis esse noscimus involutos, illis per declaracionis oportune suffragium promptis affectibus subvenimus. Attendentes igitur pro parte vestri, proborum hominum universitatis loci et parrochie^a Sancti Martini de Tayano diocesis Barchinone, fuisse nobis humiliter supplicatum ut, cum vos sitis de foro et iurisdiccione vicariarum Barchinone et Vallensis et quilibet vicarius ipsarum vicariarum consueverit ab olim in ipso loco uti omnimoda iurisdiccione et propterea tam per ipsos vicarios quam per eorum sagiones pro uno et eodem crimine seu delicto et alias sitis multociens agravati et etiam cum sepius vos oporteat venire pro stando iudicio coram dictis vicariis vestris ordinariis aliquosciens ad civitatem Barchinone, ubi vicarius Barchinone suum consistorium habet, aliquando ad locum Granullariis, ubi vicarius Vallensis tenet multociens suum consistorium, et sit vobis inconveniens, dispendiosum non modicum et dampnosum, dignaremur vobis super hiis de opportuno et favorabili remedio providere. Ideo, vestris in hac parte supplicacionibus inclinati, cum sit inconveniens quod una parrochia sit duobus vicariis submissa necnon ad quorundam nostrorum familiarium humiles intercessus, tenore presentis carte nostre perpetuis temporibus valiture, per nos et successores nostros quoscumque, eximimus^b seu extrahimus dictam parrochiam Sancti Martini de Tayano et vos, dictos probos homines universitatis eiusdem et ipsam universitatem ac eius singulares, cum omnibus bonis vestris et eorum, presentes pariter et futuros, a foro et iurisdiccione vicarii et vicarie Vallensis et foro ac iurisdiccioni vicarii et vicarie Barchinone dumtaxat submittimus cum presenti, concedentes vobis quod dictus vicarius Barchinone qui nunc est vel erit pro tempore per se vel subvicarium locumtenentes aut sagiones suos dumtaxat et non dictus vicarius Vallensis vel subvicarius locumtenens aut sagiones sui utatur in dicto loco et parrochia de Tayano iurisdiccione predicta et eius exercicio, prout ipse vicarius in aliis locis sue vicarie submissis potest et debet uti et consuevit etiam exercere, mandantes dicto vicario et subvicario Vallensis aliisque officialibus et subditis nostris, officio dicte vicarie submissis, quod de exercicio cuiusvis iurisdiccionis in dicto loco de Tayano et eius parrochia se nullatenus intromittant, mandantes insuper vicario Barchinone predicto necnon

universis et singulis officialibus nostris et subditis presentibus et futuris vel locatentibus eorumdem quatenus hanc concessionem et excepcionem, quam et omnia et singula supra contenta promittimus in nostra bona fide regia per nos et successores nostros vobis et vestris tenere et inviolabiliter observare, teneant firmiter et observent ac faciant inviolabiliter observari et contra non veniant seu aliquem contravenire permittant aliqua racione. Est autem certum quod pro predictis vobis supra concessis habuimus et recepimus a vobis mille quingentos solidos barchinonenses quos vos numerando ad opus nostre camere tradidistis. In cuius rei testimonium presentem cartam nostram fieri iussimus sigillo nostre magestatis inpendenti munitam. Data Barchinone, XXVIII^a die novembris, anno a nativitate Domini M^oCCC^oLX^o nostrique regni XXV. Petrus cancellarius. Signum^c Petri, Dei gracia regis Aragonum etc. Testes sunt: infans Raimundus Berengarii, Impuriarum comes; Petrus Tarraconensis archiepiscopus, cancellarius; Hugo, Urgellensis episcopus; Berengarius, Gerundensis episcopus; Hugo, vicecomes Cardone, domicellus. Probata. Ffranciscus Dez Gual, mandato regio facto per dominum archiepiscopum Calaritanum, consiliarium. Vidit eam dominus rex, qui eam misit sui anuli sigillo sigillatam. [Al marge superior, en lletra del segle XVII] Hominum Parrochie Santi Martini de Tayano.

a. loco et parrochie, interlineat sobre et lo.?, ratllat. b. La primera i de eximimus, corregida sobre una e. c. A continuació hi ha un espai en blanc per al signe del rei.

2

1362, octubre, 26. Barcelona

El rei Pere el Cerimoniós, a causa de la guerra contra el rei de Castella i de la necessitat de diners per a defensar els seus regnes, ha decidit vendre tota la jurisdicció de Teià al seu conseller i escrivà racional, Pere Desbosc, però com que Teià li ha ofert la mateixa quantitat per a continuar sota la jurisdicció reial, declara que ha retractat aquella venda. Promet que la jurisdicció no podrà ésser venuda en el futur ni separada de la Corona ni de la vegueria de Barcelona. En el cas que ell o els seus successors no respectin aquest compromís, la jurisdicció revertirà als mateixos veïns de Teià.

ACA, C, reg. 907, f. 238r-239r.

Nos Petrus etc., attendentes quod nos, propter guerram vigentem inter nos et regem Castelle, publicum inimicum nostrum, qui facta confederacione cum regibus Navarre et Granate aliisque magnatibus extraneis, proditorie, spretis treugua atque pacis inter nos et ipsum, iuramentis et homagiis, excomunicacionibus et interdicti sentenciis ac aliis caucionibus vallatis, villam nostram Calataiubii cum aldeis suis et

quedam alia loca in Aragonē manu forti occupavit nostraque regna invadere conatur, si poterit, quod Deus avertat, oportet pecuniam undique procurare, qua providere possimus incumbētibz negociis dicte guerre resistere conatibus dicti regis, et hac de causa vendidissēmus omnem iurisdictionem civilem et criminalem, altam et baxiam, merum et mixtum imperium, quam et quod nos habemus et habere consuevimus ac antecessores nostri habuerunt et habere consueverunt et debent in parrochia Sancti Martini de Tayano, sita in vicaria Barchinone et Vallensis, fideli de consilio nostro Petro de Bosco, scriptori porcionis domus nostre, et suis perpetuo per liberum et franchum alodium, instrumento gracie perpetuo interveniente, considerantes insuper vos, fideles nostros probos homines et universitatem dicte parrochie de Tayano, in actu et tractatu dicte vendicionis nobis obtulisse tantum quantum prefatus Petrus de Bosco nobis se obtulit daturum in seu pro predictis et etiam amplius, ita tamen quod dicta omnimoda iuridicchio nobis et nostris successoribus regibus Aragonum et comitibus Barchinone ac vicario nostro Barchinone, presenti et futuro, indissolubiliter remaneret perpetuo inconvulsa et totaliter reunita; premeditantes insuper decentius et utilius nobis fore ipsam iurisdictionem nobis et nostris successoribus perpetuo remanere per et secundum formam inferius declaratam quod in persona alterius transferre, ideo, retractantes et revocantes contractum dicte vendicionis facte dicto Petro de Bosco, que nondum ad debitum pervenerat effectum, ac obblacionem vestram huiusmodi gratanter et non inmerito acceptantes, tenore presentis carte nostre firmiter et cunctis temporibus valiture, dictam iurisdictionem civilem et criminalem, merum et mixtum imperium et omnimodam aliam iurisdictionem, altam et baxiam, illam videlicet quam nos habemus et habere debemus queque ad nos et successores nostros pertinet et spectat in dicta parrochia de Tayano et terminis ac pertinenciis suis ac in militibus et dominabus, hominibus et feminis et omnia alia et singula ex predictis dependēcia, incidēcia et emergēcia qualicumque de causa Corone nostre regie ac comittatui et civitati Barchinone adiungimus inseparabiliter et unimus, promittentes nostra fide regia ac providentes quod dicta iuridicchio, cum omnibus dependentibus ex eadem, cum vicaria Barchinone sit unita perpetuo et coniuncta sine medio et sine aliquo intervallo et sub uno solo nostro et nostrorum successorum in comittatu civitatis Barchinone dominio inseparabili perseveret quodque ipsam eandem iurisdictionem ullo unquam tempore in se vel a se vel etiam intra se non dividemus seu alienabimus aut separabimus nec dividi vel separari faciemus vel quomodolibet permittemus imperpetuum vel ad tempus a civitate et vicaria predictis seu a nostra Corona regia in totum scilicet vel in partem, nec etiam prefactam iurisdictionem vel eius partem concedemus aut dabimus ad feudum honoratum vel aliud per vendicionem, cambium vel absolucionem nec alias inter vivos vel in ultima voluntate filiis vel filiabus nostris nec illustri regine consorti nostre pro camera vel alio seu aliis descendētibz aut collateralibus seu aliis quibuscumque uno vel pluribus nec per arbitrium transactionem seu quamvis compositionem nec per aliquam racionem que dici, nominari vel excogitari possit nunc vel^a etiam in futurum. Nos enim quacumque alienacionem de pre-

dicta iurisdiccione fiendam, etiam urgentem necessitatem aut pro re publica, nobis et ipsis successoribus nostris virtute iuramenti a vobis inferius prestiti perpetuo interdicimus cum presenti, volentes et decernentes quod de cetero vicarius Barchinone presens et qui pro tempore fuerit et eius locum tenentes ac sagiones sui dumtaxat utantur in dicta parrochia iurisdiccione supradictam et eius exercicio ac etiam inhibentes expresse gubernatori generali in partibus nostris cismarinis eiusque vicesgerenti in Cathalonia, comissariis et vicario Vallensis aliisque officialibus nostris quibuscumque presentibus et futuris ne amodo in dicta parrochia dicta iurisdiccione uti presumant nisi ut^b vicarius Barchinone predictus eiusque locumtenens et sagiones, sub incursu nostre gracie et mercedis. Volumus preterea et decernimus quod si forsan nos vel nostri successores propter inadvertenciam aut presentis nostre provisionis oblivionem seu alias vellemus aut vellent facere vel venire contra predicta vel aliqua de predictis, illud habeatur ex nunc pro tunc pro non facto aut penitus sit cassum, irritum et inane nullamque obtineant roboris firmitatem. Et nichilominus, ipso facto, dicta iurisdiccio cum dependentibus ex eadem et emolumenta ac iura inde proveniencia ad vos, dictos probos homines et dictam universitatem et vestros successores, penitus devolvantur vosque et vestri successores, ipso casu, sitis liberi, exempti et immunes perpetuo ab omni iurisdiccione nostri et nostrorum et etiam illius seu illorum in quem seu quos ipsa fuerit iurisdiccio transportata. Et ut predicta omnia et sigula vobis et vestris firmiter observentur, iuramus sponte per dominum Deum et eius sancta quatuor Evangelia, a nobis corporaliter tacta, predicta omnia et singula perpetuo tenere et observare et contra non facere aliqua urgente necessitate, iure aliquo, causa vel etiam racione nec hac de causa amplius a vobis seu vestris successoribus vel a dicta universitate petemus seu peti faciemus, cum contenti simus mille quingentis solidis infrascriptis, mandantes per hanc eandem inclito et magnifico infanti Johanni,^c primogenito nostro carissimo, duci Gerunde et comiti Cervarie necnon gubernatori generali in partibus nostris cismarinis eiusque vicesgerentibus ac vicariis, baiulis aliisque officialibus nostris, presentibus et futuris et eorum locatenentibus, quatenus predicta omnia et singula vobis et vestris perpetuo observent et faciant ab aliis penitus observari et contra non faciant vel veniant quavis causa. Constat tamen quod vos, probi homines et universitas predicta de Tayano pro predictis per nos vobis concessis exsolvistis nobis mille quingentis solidis barchinonensibus, quos de nostro mandato tradidistis dilecto consiliario et thesaurario nostro Bernardo de Ulzinellis, militi legumque doctori, per eum convertendos in negociis dicte guerre. In cuius rei testimonium presentem cartam nostram vobis fieri iussimus, sigillo nostre magestatis inpendenti munitam. Data Barchinone, XXVI° die octobris, anno a nativitate Domini M^oCCC^oLX^o secundo nostrique regni XXVII°. Petrus cancellarius. Signum^d Petri, Dei gracia regis Aragonum, Valencie, Maioricarum, Sardinie et Corsice, comitisque Barchinone, Rossilionis et Ceritanie, qui predicta concedimus et iuramus. Testes sunt: reverendus Petrus, Tarrachonensis archiepiscopus; venerabilis Romeus, Ilerdensis episcopus; venerabilis Guillermus, Barchinonensis episcopus; Petrus, Urgellensis comes, do-

micellus; Huguetus de Cardona, vicecomes, miles. Ffuit clausum per Fferrarium de Magarola, domini regis scriptorem. Fferrarius de Magarola, ex capitulis provisus in consilio. Probata. Similis carta de verbo ad verbum fuit facta pro parrochia et hominibus de Premiano, per qua exsolverunt duos milles solidos barchinonenses fuit-que data sub predicto kalendario et signata per dictum cancellarium. Ffuit clausum per Fferrarium de Magarola, domini regis scriptorem. Idem. Probata.

a. vel, interlineat. b. ut, interlineat. c. infantis Johannis, en genitiu, erròniament al ms. d. A continuació hi ha un espai en blanc per al signe del rei.

3

1362, octubre, 26. Barcelona

Amb motiu del canvi de vegueria, el rei Pere el Cerimoniós condona les penes i les multes, tant les civils com les criminals, degudes al fisc per Teià i Premià i pels seus veïns, mentre no derivin de crims greus, castigats amb la pena de mort o la mutilació de membres.

ACA, C, reg. 907, f. 240r-v.

Nos, Petrus etc. Quia in contractu inito inter nos et vos, probos homines et universitates parrochiarum de Premiano et de Tayano diocesis Barchinone, super eo videlicet quia dictas parrochias separavimus a foro et iurisdiccione vicarii Vallensis easque foro et iurisdiccioni vicarii Barchinone, cum cartis nostris datis ut infra, expresse fuit conventum ut remissionem subscriptam vobis facere dignaremur, ideo, tenore presentis remittimus et relaxamus vobis, probis hominibus et universitatibus parrochiarum predictarum et omnibus singularibus ex vobis, omnes penas terciorum et alias quascumque nobis et fisco nostro civiliter et criminaliter spectantes ac etiam omnia crimina que vos, dicte universitates et earum singulares, simul vel divisim comiseritis usque in presentem diem, dum tamen dicte pene et crimina non descenderint a criminibus pro quibus mors aut mutilatio membrorum sequeretur, mandantes vicariis Barchinone et Vallensi aliisque officialibus nostris presentibus et futuris vel loca tenentibus eorundem quatenus remissionem et relaxationem nostras huiusmodi vobis et singularibus ex vobis observent et observari faciant et contra non faciant vel veniant quavis causa. In cuius rei testimonium presentem fieri iussimus nostro sigillo munitam. Petrus, cancellarius. Data Barchinone, XXVI^a die octobris, anno a nativitate Domini, millesimo CCC^oLX^o secundo. Petrus, cancellarius. Fferrarius de Magarola, ex capitulis provisus in consilio et fuit recognita per Petrum Ça Rovira, cui fuit commissum per consilium. Probata.

4

1362, octubre, 26. Barcelona

El rei Pere el Cerimoniós encarrega a Pere de Santcliment, ciutadà de Barcelona, que vagi a Teià i a Premià, acompanyat per sis prohoms de cada localitat, que ell mateix ha d'escollir, per tal de fer la taxació del que cadascú haurà de pagar per tal de reunir les quantitats que li han promès; els concedeix l'autoritat reial necessària.

ACA, C, reg. 907, f. 240v-241r.

Petrus etc. fideli nostro Petro de Sancto Clemente, civi Barchinone, salutem et gratiam. Quia universitates parrochiarum de Premiano et de Tayano, pretextu quorundam contractuum, quos nobiscum noviter inierunt, certam peccunie quantitatem nobis et curie nostre exsolvere tenentur, ideo vobis dicimus, comittimus et mandamus quatenus adhibitis vobis sex probis hominibus de utraque dictarum parrochiarum, omnes et singulos comorantes et habitantes intra dictas parrochias taxetis ad solvendum et contribuendum in predictis, prout vobis et dictis probis hominibus, a quibus iuramentum super hiis recipiatis, melius videbitur faciendum. Nos enim vobis et dictis per vos eligendis probis hominibus super predictis vices nostras comittimus plenarie cum presenti. Data Barchinone, XXVI^a die octobris, anno a nativitate Domini M^oCCC^oLX^o secundo. Idem cancellarius. Idem. Probata.

5

1505, novembre, 21. Salamanca

El rei Ferran el Catòlic concedeix els capítols presentats pels prohoms i els síndics de Sant Martí de Teià, pels quals la població queda unida a la Corona i queda constituïda en batllia. Els seus habitants podran escollir una terna de candidats, entre els quals el rei o el seu lloctinent o el batlle general de Catalunya en nomenaran un com a batlle triennal. Podran escollir també dos jurats, quatre consellers i un síndic o clavari cada any. Podran tenir una escriptura on es guardaran els documents referents a la població i la qual estarà servida per un notari nomenat pels jurats i els consellers. Els veïns del lloc podran imposar contribucions sobre el pa, el vi, la carn, etc., a la localitat sense haver de demanar autorització expressa al rei. Finalment, atorga que els delinqüents locals han d'ésser jutjats al mateix lloc.

ACA, C, reg. 3555, f. 97r-102r.

In Dei nomine, pateat universis quod nos, Ferdinandus, Dei gracia rex Aragonum, Sicilie citra et ultra Farum, Hierusalem^a etc., quia pro parte vestrum fidelium nostrorum sindicorum parrochie Sancti Martini de Tayano episcopatus Barcinonensis fuerunt coram maiestate nostra oblata capitula quedam seriey sequentis: Molt alt e molt excellent senyor, los prohòmens e síndichs de Sanct Martí de Teyà del bisbat de Barcelona,^b fidelíssims vassalls de vostra alteza, per la gran e innata fidelitat e naturaleza que tostemps han tenguda e tenen a vostra serenitat, desijants de aquella en temps algú no ésser separats, per lo servey de vostra majestat e per la administració de la justícia e repòs llur presenten a vostra alteza los infrascripts capítols, los quals suppliquen per vostra gran excel·lència ésser los atorgats. E són los següents.

[1] E primerament, per quant los dits prohòmens e síndichs desijen jamés ésser separats de la Corona real suppliquen a vostra alteza e a vostra gran clemència, augment e conservació del patrimoni real, los vulla atorgar ab los presents, los quals hajan força de privilegi e ley paccionada, que d'equí avant vostra alteza ni vostres successors no puguen vendre ni empenyar, donar, stablir, enfeudar ni en servitut alguna posar ni separar de la Corona real y del comte de Barcelona^c la dita parròquia de Sanct Martí de Teyà ne los qui ara o en sdevenidor seran poblats en aquella o en los térmens de aquella ni la jurisdicció civil, criminal, mer o mixt imperi de aquella e térmens de aquella o fer algun altre linatge de separació o transportació per causa alguna voluntària o necessària, vullés que sia per heretament, maridatge, cambre, passatge, guerra, posat encara que fos cas de urgent o extrema necessitat o que consernís utilitat de cosa pública e de tot lo Principat o conservació del stat real o encara per qualsevol causa o raó, ans aquella man vostra majestat ésser e sia unida e indissolublament inseparable de la Corona real e que vós, senyor, en vostre fe real per vós e vostres successors promateu ab los presents, havent força de privilegi, e ab jurament que en tostemps tendreu e defendreu la dita parròquia, poblats e habitants en aquella e en los térmens de aquella com a incorporats, agregats e units a la dita Corona e patrimoni real e això promet vostra alteza de son propri motiu e de certa sciència, consultament e deliberada, havent de les dites coses plena informació, e si lo contrari era fet, ço que Déu no vulla, per inadvertència, importunitat o seducció de alguna persona o per propri motiu o en altra qualsevol manera o per qualsevol ocasió, vol vostra alteza e declara ara per levors e levors per ara ab los presents, los quals^d vol hagen força de contracte e de ley paccionada, que tals alienacions, infeudacions, concessions, transportacions, mutuacions o empenyoraments ipso iure et facto sien irrites e nulles e no de força alguna e en res no sien obeys e que algun official de vostre majestat o de vostres successors, per gran que sia, no gos ni presumesca executar provisions o actes alguns que per importunitat o altrament de vostra alteza o de successors vostres en contrari de açò fossen fetes o emanades, ans lo official qui lo contrari farà sia ipso facto hagut per privat de son offici o per persona privada e los actes que de açò atemptaria fer sian ipso iure nulles e ultra axò los dits officials incorreguen ipso facto en pena de cinch mília florins

d'or de Aragó, de la qual pena no puguen obtenir remissió alguna ans encontinent e promptament sia executada, la qual pena sia adquirida la meytat als cóffrens reals e l'altra meytat a dita universitat e que los manaments e provisions de aquells tals oficials no sian en res obeys ni per la inobediència que de fet farien los dits supplicants o successors llurs, axí en universal com en particular, no incorreguen en pena alguna e ultra açò vostra alteza les dóna facultat e licència que en juy e fora juy e de dret o altrament puxen contradir e resistir a tals havents tals o semblants concessions o qualsevol dels prenomins títols en la forma e manera que és permès e atorgat resistir als hòmens de Mataró, de Cabrera e de altres parròquies circumvehines juxta los privilegis que tenen de vostra alteza e de vostres successors, tenint e havent per exprimit tot lo que de més és en aquells que ací sobre les dites coses. Plau al senyor rey.

[2] Ítem, potentíssimo senyor, per quant la dita parròquia de Teyà és lony de la ciutat de Barcelona^e dues legues o per aquent e quant algun crim enorme o altre se segueix, ans que lo veguer o batle no y és arribat, per no haver-hi official real qui los crimosos puga perseguir ni pendre, los delats se'n són anats e los crimosos resten impunits, lo que redunda en gran dan de la justícia e dels poblats en dita parròquia e terme, suppliquen per ço los dits prohòmens e síndichs de dita universitat que plàcia a la serenitat vostra atorgar als hòmens poblats e pobladors en la dita parròquia ara de nou,^f per novell pacte e concòrdia, fer la dita parròquia e terme de aquella batlia per si, la qual se stenga tant quant se stén la dita parròquia e terme de aquella^g e que los jurats e consellers de la dita parròquia e terme^h puguen elegir tres hòmens naturals ho habitants o heretats en la dita parròquia e térmens que no sian cavallers, gentils hòmens, hòmens de peratge ni ciutedans honrats de Barcelona,ⁱ los quals hagen e puguen presentar per letra o altrament a vostra alteza o successors vostres o a vostre loctinent general o al batle general de Catalunya o a son loctinent e que la una de les tres persones dessus dites sia proveyda per batle de la dita parròquia e terme, e a aquella hage ésser fet^j lo privilegi o provisió de la batlia per aquell trienni; e que per la resta del present trienni sia batle en Pere Noguera, major de dies;^k e per quant lo Masnou e tres o quatre cases junctes ab aquell, qui són del terme de dita parròquia, stan junctes ab la mar he y ha moltes barraques de pescadors, hon de continuo confluyen moltes gents e, si lo batle elegit ere de la dita parròquia, la qual dista del Masnou més de mige legua, seguint-se algun cas, lo dit batle^l ans^m no hi arribàs, s-i porie fer alguna novitat, suppliquen per ço los dits prohòmens a vostra alteza vulla provehir que, si lo dit batle elegit o elegidor serà de la dita parròquia de Teyà, puixe tenir loctinent al Masnou qui, en absència sua, regesqua lo dit offici, dels defectes e culpes del qual lo dit batle sia tingut et viceversa, si lo batle elegit o alegidor és del Masnou, puixe tenir son loctinent en la parròquia de Teyà a fi que, per defecte de official, los crims o delictes no restassen impunits e la justícia no fos administrada; lo qual batle age per son salari cascun any deu liures dels emoluments que traurà de son offici e, si més avant hi haurà, sia de la règia cort; e lo dit batle, absent emperò lo veguer de Barcelona,ⁿ exercescha en la dita parròquia

e térmens de aquella tota jurisdicció civil e criminal e tota altra manera^o de jurisdicció, excepto crim del qual se meresqués mort corporal; e puixe crear saig o saigs e guiar, compositar e remetre de qualsevol crims excessos e delictes, pus no sia crim de mort ne de trayció, bausia, heregia, sodomia, fabricant de falsa moneda ne crim de lesa majestat, segons lo batle de Premià e altres batles de les perròquies circumvehines a la dita parròquia de Teyà han acostumat exercir e fer e exercexen e fan cascun dia; e si cas serà que en la dita parròquia e terme se feya alguna mort o alguna persona morta^p s'i trobava, que lo dit batle ab intervenció de scrivà o notari puixe aquell soterrar, feta primer designació segons és acostumat; lo qual batle hage a tenir cort tots mesos dues voltes almenys, a fi sia feta justícia prompte; e en causa alguna civil que sia major de vint sols. no y puixe proceyr sinó de consell de algun juriste que sia assessor seu; e si en causa alguna darà sentència de quantitat major de cinquanta sols. se puixen appellar o reclamar al veguer de Barcelona^q e si serà menor de cinquanta sous de la dita causa de appellació o reclamació ne^r conega lo dit batle de consell de algun altre juriste, que vege e conega si és bé o mal appellat o reclamat; e que lo dit batle sia forçat fer tots los dits^s actes, així civils com criminals, ab lo notari qui per los jurats e consellers de dita perròquia e terma hi serà elegit e no ab altri algú; lo qual batle, en lo introhit de son offici, hage a jurar e prometre en poder del veguer de Barcelona^r que servarà Constitucions de Cathalunna e altres libertats e privilegis de la terra e que bé e leyalment se haurà en lo exercici de son offici, ministrant justícia a las parts sens excepció de persones; e sia tingut de donar fermances en lo introhit de son offici a coneguda^u dels jurats e consell de la dita parròquia^v e que se oblic en tenir taula en la fi de son trienni, segons altres batles triennals, juxta les Constitucions de Cathalunna, són tenguts e obligats; e que dels emoluments del dit offici sia tengut donar compte e raó al mestre racional de vostra cort, si e segons los altres oficials triennals acostumen donar; e que lo dit batle pugà forçar los pescadors a vendre peix als habitants en la dita perròquia e terme per llur mester, pagant los lo preu degut e rahonable, segons en Materó e en altres perròquies circumvehines se acostuma^x de fer. Plau al senyor rey.

[3] Ítem, potentíssimo senyor, suppliquen los dits prohòmens e síndichs de la dita universitat que plàcia a la alteza vostra atorgar als dits hòmens poblats e pobladors dins la dita parròquia e terme que cascun any los sia lícit e permès fer en la dita parròquia e terme^y dos^z jurats e quatre consellers, los quals sien de edat de vint y cinc anys almenys y presents en Cathalunna, qui aconsellen als dits jurats en fer entre ells ordinacions; los quals dos jurats e quatre consellers sien elegits per los habitants en la dita parròquia e térmens de aquella a les més veus e aquells regesquen la dita perròquia e terme per temps de hun any e, passat aquell, en la forma demunt dita se hagen elegir dos altres jurats e quatre consellers e axí sia servat de aquí avant perpetuament; e per lo semblant puxen elegir hun síndic o clavari a beneplàcit llur, qui tenga càrrech de exigir e cobrar e, si mester serà, pagar les coses e càrrechs de la dita parròquia e terme, la qual elecció de jurats e consellers e síndic o clavari se fasse lo dia de Sant Steve, ço és, l'endemà de Nadal e que los elegits en dits officis

sien forçats en pendre aquells e jurar lo dit dia en poder del dit batle de la dita parròquia e terme, sots pena de cinch florins d'or, guanyadora la meytat a la dita parròquia e l'altra meytat al official qui farà la execució, qui sia lo dit batle, lo qual no tingue vot en dites eleccions sinó que sols hi fassa assistència e, si cars se seguia que algun elegit amava més pagar la dita pena que no^{aa} regir lo dit offici a què serà elegit, en tal cas los dits hòmens ne elegeixquen altre lo mateix dia e açò mateix se faça si se al·legava just impediment per algun elegit, romanent la conexasa de aquell impediment, si serà just o no, als jurats e consellers qui finiran aquell any ensemps ab lo dit batle. Plau al senyor rey.

[4] Ítem, supliquen a la majestat vostra los dits síndichs e prohòmens perquè los poblats en la dita parròquia e terme en temps sdevenidor tròpien los contractes e actes qui·s pendran en la dita parròquia e terme e aquells sien bé guardats plàcia a la alteza vostra consentir-los una scrivania o archiu en lo loch, hon los jurats desús dits e consellers deputeran, la qual e lo qual sian de la dita universitat e singulars de aquella a fi que tots los habitants en la dita universitat tenguen les scriptures segures e que^{ab} tots los contractes e actes qui·s feran en la dita parròquia e terme entre los habitants en aquella se hagen a fer en la dita scrivania e no en altra part e lo notari qui regirà dita scrivania elegidor per los dits jurats e consellers no puxe traure les scriptures de la dita scrivania, ans aquelles hage a dexar en poder del notari qui après regirà dita scrivania. Plau al senyor rey.

[5] Ítem, com lo veguer de Barcelona^{ac} o regent la dita vegueria hage acostumat, essent present en la dita parròquia, conèxer de les causes civils e criminals e exercitar lo mer e mixt imperi en los hòmens de la dita parròquia e tèrmens de aquella e altres en aquella delinqüents seu quasi, supliquen los habitants en dita parròquia e terme plàcia a vostra alteza atorgar al batle de dita parròquia e terme, en virtut del present privilegi in perpetuum durador, que venint lo dit veguer o regent la vegueria de Barcelona a la dita parròquia e terme, stant present en aquella e no en altra manera, puixa conèxer de les causes civils e criminals de la dita batlia, entès, emperò, que, per ésser present lo dit veguer o regent la vegueria de Barcelona, lo batle de dita parròquia no sia impedit ne cesse del exercici de son offici sinó en aquelles causes de les quals dit veguer o regent la vegueria en escrits e particularment lo inhibirà, les quals inhibicions no puixa fer lo dit veguer sinó essent present en dita batlia e, encontinent que serà fora de aquella, la conexasa de les dites causes de les quals serà stat inhibit lo dit batle torn sens impediment algú en aquell; e partint-se lo dit veguer o regent de la dita parròquia o batlia sia tengut leixar los processos, actes e penyores que fetes haurà dins la dita parròquia, ço és, los processos e scriptures al notari de la dita parròquia e batlia e les penyores en poder del dit batle; e que lo dit veguer puxe a sa voluntat aportar los ministres e notari per les causes criminals, atès que en la dita parròquia lo notari qui tindrà càrrec de dita scrivania no tendria aquella habtesa e suficiència que seria necessari en les dites causes criminals; e que lo dit veguer o regent la vegueria, anant hi venint, no puixa

exhigir dietes ni salaris alguns de la dita universitat e parròquia sinó dels delinquents o dels qui lo y faran anar. E que lo dit veguer o regent no puga traure nengun delat o criminós de la dita parròquia, ans lo haja dins aquella sentenciar, absolre, condemnar o executar. Plau al senyor rey.

[6] Ítem, senyor, sia de vostra mercè consentir a la dita parròquia e terme de aquella, sens altra licència o provisió real, puxen tota hora que a la dita universitat e poblats de aquella o a la major part de aquells serà ben vist e la necessitat ho aportarà, entre ells e los terratinens, metre dret e imposicions en pa, vi, carn e altres virtualles e fer talls e manlevar censals e violaris al for que millor vist los serà, ab totes les obligacions acostumades, e que seran concordades ab los qui·ls prestaran e encara puxen posar e metre en sí delmes, redelmes, vintens e altres impositos e drets que·ls serà vist fahedor e tostemps que·ls serà vist fer cullir o vendre o arrendar aquells per suportar los càrrechs e necessitats de dita parròquia e terme lohant e aprovant ara per llavors e levors per ara los dits contractes e censals e posant en aquells vostra auctoritat e decret, de les quals coses lo qui les cullirà, vendrà o arrendarà ne hage a donar compte a les persones que en açò per los dits jurats e consellers hi seran diputades e no a altra algú. Plau al senyor rey.

[7] Ítem, senyor, sia de vostra mercè consentir a la dita parròquia e terme perpetuament que los delats de la dita parròquia e terme e qui en aquella seran presos hagen ésser detenguts, absolts o condemnats dins la dita parròquia e terme, segons dit és, pus no sian processats de processos de regalia e de aquella no puguen ésser trets per official algú ne encara les enquestes, processos o penyores que contra aquells se faran, segons que per vostra alteza és estat atorgat^{ad} a la parròquia de Premià e altres parròquies circumvehines. Plau al senyor rey.

Tenore presentis, ad suplicationem perhumilem pro parte vestri, fidelium nostrorum Petri Noguera majoris dierum, Geraldí Anoles, Bernardí Famadas, Gabrielis Antich, Petri Antich, Martini et Salvatoris Romaguera, alias Nadal, sindicorum et procuratorum dicte parrochie Sancti Martini de Tayano super hiis nobis humiliter factam, capitula preinserta et unumquodque eorum, iuxta responsiones et decretationes per nos in fine cuiuslibet eorum appositas, laudamus, approbamus, concedimus et confirmamus ac juramus per dominum Deum et eius sancta quatuor Evangelia, manibus nostris corporaliter tacta, in manu et posse protonotarii nostri infrascripti, hec a nobis recipientis, paciscentis ac etiam legitime stipulantis, quod capitula ipsa et unumquodque eorum^{ac} et omnia et singula in eis et quolibet eorum contenta iuxta sui series et tenores ac decretationes predictas vobis,^{af} dictis sindicis, et universitati et singularibus personis parrochie memorate de Tayano et successoribus eorum perpetuo tenebimus, complebimus et inviolabiliter observabimus successoribusque nostros tenebunt, complebunt et inviolabiliter observabunt, prout et quemadmodum in responsionibus per nos in fine cuiuslibet dictorum capitulorum factis continetur. Mandantes per hanc eandem locumtenenti generali nostro in Ca-

thalonie principatu et comitatibus Rossilionis et Ceritanie gerenti insuper vices nostri generalis gubernatoris et baiulo generali dicti nostri Cathalonie principatus, vicario quoque et baiulo et consiliariis Barchinone ceterisque universis et singulis officialibus et subditis nostris et dictorum officialium locumtenentibus, presentibus et futuris sub pena florenorum auri duorum mille, quod capitula preinserta et unumquodque eorum et omnia et singula in eis et eorum quolibet contentas,^{ag} iuxta sui series et thenoris ac^{ah} responsiones et decretaciones nostras predictas vobis universitati, singularibus et probis hominibus dicte parrochie Sancti Martini de Tayano teneant firmiter et observent tenerique et observari inviolabiliter faciant per quoscumque et contrarium non faciant ratione aliqua sive causa, quanto gratiam nostram charam habent et preappositam penam cupiunt evitare.^{ai} Datum in civitate Salamantice,^{aj} die XXI mensis novembris, anno a nativitate Domini millesimo quingentesimo quinto regnorumque nostrorum videlicet Sicilie ultrafarum anno tricesimo octavo, Aragonum et aliorum vicessimo septimo, Sicilie autem citrafarum et Hyerusalem tercio. Signum Ferdinandi, Dei gracia etc.,^{ak} qui predicta concedimus, laudamus, firmamus et juramus eisdemque sigillum nostrum comunem independenti iussimus apponendum. Yo el rey. Testes sunt que premissis interfuerunt Petrus Diagueis et Gutierrez Tello, reposterii camere dicti domini regis. Signum mei, Michaelis Velasquez Climent, predicti serenissimi ac potentissimi domini regis protonotarii eiusque auctoritate per universam sue maiestatis dicionem publici notarii, qui predictis una cum prenominitis testibus interfui eaque de sue celsitudinis mandato scribi feci et clausi. Dominus rex mandavit mihi, Machaeli Velasquez Climent. Visa per^{al} thesaurarium et conservatorem generalem. [Al marge superior, en letra coetània] Ville et parrochie Sancti Martini de Teyano diocesis Barchinone.

a. En el pergami original hi ha a continuació la intitulació completa. Hem utilitzat una transcripció antiga, bé que imperfecta, d'aquest pergami, ja que actualment es troba en molt mal estat: «Valentie, Majoricae, Sardinie, Corsice, comes Barchinone, dominus Indiorum maris Oceani, dux Athenarum et Neopatrie, comes Rossilionis et Ceritanie, marchio Oristanii et Gossiani, administrator et gubernator regnorum Castelle pro serenissima regina Joanna, filia nostra charissima.» b. He desenvolupat en català l'abreviatura llatina Barchna. c. Ídem. d. A continuació hi ha, ratllat, los quals. e. He desenvolupat en català l'abreviatura llatina Barchna. f. Ara de nou, interlineat. g. de aquella, interlineat sobre de aquella, ratllat. h. e terme, interlineat. i. He desenvolupat en català l'abreviatura llatina Barchna. j. Feta, al reg. amb la a ratllada. k. A continuació hi ha, ratllat, en. l. lo dit batle, interlineat. m. A continuació hi ha, ratllat, que. n. He desenvolupat en català l'abreviatura llatina Barchna. o. manera, interlineat sobre natura, ratllat. p. morta, interlineat. q. He desenvolupat en català l'abreviatura llatina Barchna. r. ne, interlineat. s. dits, interlineat. t. He desenvolupat en català l'abreviatura llatina Barchna. u. «e altres libertats [...] a coneguda», afegit al marge inferior. v. «dels jurats [...] parròquia», falta, segurament perquè fou tallat quan fou relligat; ho supleixo amb la transcripció antiga del document original. x. acostuma, corregit sobre acostumen. y. Termens, al reg. amb ns ratllat. z. A continuació hi ha aquella, ratllat. aa. no, interlineat. ab. A continuació hi ha tots, ratllat. ac. He desenvolupat en català l'abreviatura llatina Barchna. ad. A continuació hi ha a la, ratllat. ae. A continuació hi ha iuxta dictas decretaciones, ratllat. af. «et omnia et singula [...] vobis», afegit al marge inferior. ag. «et omnia et singula [...] contentas», afegit al marge

inferior del registre. ab. «iuxta [...] ac», interlineat sobre tamen, ratllat. ai. A continuació hi ha, ratllat, «In cuius rei testimonium presentem fieri iussimus nostro comuni sigillo inpendenti munitam». aj. Salamantice, interlineat sobre Segovie, ratllat. ak. etc. substitueix la titulació completa, que figura al pergami original: «regis Aragonum, Sicilie citra et ultra Farum, Hyerusalem, Valentie, Majoricarum, Sardinie, Corsice, comitis Barchinone, domini Indiorum maris oceani, ducis Athenarum et Neopatrie, comitis Rossilionis et Ceritanie, marchionis Oristanni et Gossiani, administratoris et gubernatoris regnorum Castelle, Legionis, Granate et pro serenissima regina Joanna, filia nostra charissima.» al. A continuació hi ha, ratllat, manum regis cancellarii.